

бентів медичного та екологічного призначення в Україні, Узбекистані, Білорусі. Він приділяє значну увагу створенню дослідно-експериментальної бази інституту для розробки технологій та випуску елітних різновидів сорбентів і каталізаторів.

З травня 1986 р. учений брав активну участь в організації робіт з ліквідації наслідків аварії на ЧАЕС. Він організував міжвідомчу групу спеціалістів з вивчення медико-біологічних аспектів дії радіаційного забруднення на організм ліквідаторів та мешканців Києва. Одержані протягом багатьох років спостережень результати є уні-

кальним банком даних для спеціалістів в галузі біології, теоретичної та практичної медицини.

Заслуги ювіляра в розвитку адсорбційної науки, підготовці висококваліфікованих кадрів, упровадженні результатів досліджень у практику відзначені Державною премією СРСР та почесним званням «Заслужений діяч науки і техніки України».

Наукова громадськість, колеги та учні щиро вітають Володимира Васильовича з ювілеєм, бажають йому міцного здоров'я, втілення в життя його задумів і нових звершень у царині хімії.

60-річчя члена-кореспондента НАН України М.Ф. ШУЛЬГИ

---

15 вересня виповнилося 60 років знаному фізику члену-кореспонденту НАН України Миколі Федоровичу Шульгі.

М.Ф. Шульга народився 1947 року у Харкові. У 1965 р. вступив до Харківського державного університету на фізико-технічний факультет. Уже в студентські роки він під керівництвом О.І. Ахієзера та П.І. Фоміна виконав своє перше ґрунтовне теоретичне дослідження, яке було опубліковано у 1971 р. у журналі «*Письма в ЖЭТФ*» під назвою «*Когерентне гальмівне випромінювання електронів і позитронів ультрарелятивістської енергії в кристалах*».

Своїм першим науковим успіхом учений завдячує академіку Олександрі Іллічу Ахієзеру, який мав великий вплив на його формування та становлення як фізика-теоретика.

Широкому науковому загалу Микола Федорович відомий завдяки науковому

доробку в галузі квантової електродинаміки та фізики взаємодії частинок великої енергії з речовиною.

Зі славетним Харківським фізико-технічним інститутом із 1973 р. (після служби в лавах Радянської армії) пов'язане все подальше життя М.Ф. Шульги. Тут він захистив у 1977 році кандидатську дисертацію і став одним з наймолодших докторів фізико-математичних наук. Микола Федорович отримав низку фундаментальних результатів, що здобули визнання світової наукової спільноти:

— розвинуто квазікласичну та класичну теорії когерентного випромінювання релятивістських електронів у кристалах (разом із О.І. Ахієзером).

— передбачено ефект значного прискореного утворення електромагнітних злив у кристалах (у порівнянні з аморфними середовищами);

— спрогнозовано явище динамічного хаосу в процесі руху швидких частинок у періодичних структурах атомів, що було несподіваним у дослідженні проходження частинок через кристали (разом із Ю.Л. Болотіним, В.Ю. Гончаром та В.І. Трутнем). Таке передбачення відкрило можливість застосування нових математичних методів для дослідження процесів взаємодії частинок з кристалами;

— розвинуто теорію низки квантово-електродинамічних процесів за великих енергій у речовині. Зокрема, показано можливість когерентних ефектів у процесах розсіяння та народження нових частинок у кристалах при великих енергіях, завдяки яким потужно зростає ефективність взаємодії частинок з атомами кристалічної ґратки. Ці дослідження встановлюють зв'язок між квантовою електродинамікою і теорією поля, з одного боку, та фізикою твердого тіла — з іншого.

М.Ф. Шульга також запропонував і розвинув низку нових математичних методів для опису процесів взаємодії частинок великої енергії з речовиною: багатовимірний квазікласичний метод, метод Фока канонічних перетворень, метод функціонального інтегрування та ін. Зокрема, на основі методу інтегрування по траєкторіях було розвинено теорію ефекту Ландау-Померанчука-Мігдала пригнічення гальмівного випромінювання ультрарелятивістських електронів у речовині (разом з М.В. Ласкінім та О.С. Мазманішвілі).

Наукові дослідження ученого мають комплексний характер. Він не тільки досліджує проблеми фундаментальної фізики, а й методами обчислювальної фізики доводить їх до конкретних чисел, що дає змогу порівнювати передбачення теорії з експериментом та окреслювати можливості практичного застосування отриманих результатів. Так, на підставі розробленої програми комп'ютерного моделюван-

ня процесів проходження пучків заряджених частинок великої енергії через зігнуті кристали були передбачені ефекти відхилення та розщеплення пучка частинок при багатократному їх розсіянні на ланцюжках атомів кристалу (разом з А.А. Гриненком).

Вагомі наукові здобутки М.Ф. Шульги були відзначені Державною премією України у галузі науки і техніки (2002 р.) та премією імені О.С. Давидова Національної академії наук України (2000 р.).

Багаторічну наукову діяльність учений успішно поєднує з педагогічною роботою у Харківському національному університеті. Чимало сил і енергії Микола Федорович віддає підготовці висококваліфікованих наукових кадрів, під його науковим керівництвом підготовлено 4 доктора та 8 кандидатів фізико-математичних наук.

Ювіляр веде активну науково-організаційну та громадську роботу. Впродовж 1986—1997 рр. обіймав посаду керівника теоретико-експериментального відділу ХФТІ, де на базі прискорювача електронів виконувалися дослідження з ядерної фізики та фізики взаємодії релятивістських частинок з речовиною.

М.Ф. Шульга — один із засновників Інституту теоретичної фізики імені О.І. Ахієзера ННЦ «ХФТІ». Сьогодні цей інститут не тільки вийшов на передові наукові позиції, а й гідно представляє Україну на світових наукових форумах.

Із 2004 р. Микола Федорович — заступник Генерального директора ННЦ «ХФТІ» з наукової роботи. Як представник України, є одним із керівників низки міжнародних проектів з проблем фізики взаємодії частинок великої енергії з кристалічними структурами.

М.Ф. Шульга входить до складу програмних комітетів низки міжнародних наукових конференцій, а саме: конференції з атомних зіткнень у твердому тілі (ICACS), симпозіуму з випромінювання

релятивістських електронів у періодичних структурах (RREPS), щорічної конференції з фізики взаємодії заряджених частинок з кристалами, міжнародної конференції «Channeling». Протягом останніх років учений був головою оргкомітетів міжнародних конференцій з квантової теорії поля та суперсиметрії (SUSY2000, Харків), квантової електродинаміки і статистичної фізики (QEDSP2001, 2006, Харків).

Микола Федорович входить до складу Наукової ради НАН України з проблеми «Ядерна фізика та атомна енергетика», Наукової ради країн СНД із застосування методів ядерної фізики у суміжних галузях і до ряду Наукових рад ННЦ «ХФТІ» та Харківського національного універси-

тету ім. В.Н. Каразіна. Він також є членом редколегій «Українського фізичного журналу», «Вопросов атомной науки и техники», «Вісника Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна».

У 2004 р. М.Ф. Шульга був обраний віце-президентом Українського фізичного товариства. За його ініціативою та активної участі у Харкові від 2004 року розпочав свою роботу загальноміський науковий семінар «Сучасні проблеми фізики», що проводиться на базі фізико-технічного факультету Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна.

Наукова громадськість, друзі та колеги щиро вітають Миколу Федоровича з ювілеєм, зичать йому міцного здоров'я, успіхів та плідного наукового довголіття.

60-річчя

члена-кореспондента НАН України

О.П. ДМИТРИЄВА

27 вересня виповнилося 60 років знаному біологу члену-кореспонденту НАН України Олександрові Петровичу Дмитрієву.

О.П. Дмитрієв закінчив із відзнакою факультет біофізики Київського державного університету ім. Т.Г. Шевченка. Він навчався в аспірантурі Інституту фізіології рослин (ІФР) АН УРСР. У 1974 р. Олександр Петрович захистив кандидатську дисертацію на тему: «Радіосенсибілізація клітин синьо-зелених водоростей». Він уперше виявив механізм стійкості синьо-зелених водоростей, пов'язаний з активацією зворотної транскриптази.

Протягом 1974–1986 рр. О.П. Дмитрієв працював в Інституті фізіології рослин, де

пройшов шлях від молодшого наукового співробітника до заступника директора з наукової роботи. В 1986 р. він став завідувачем лабораторії в Інституті ботаніки ім. М.Г. Холодного АН УРСР, а з 1989 р. завідує лабораторією Інституту клітинної біології та генетичної інженерії, створеного академіком НАН України Ю.Ю. Глебою.

У 1989 р. в Московському державному університеті ім. М.В. Ломоносова Олександр Петрович захистив докторську дисертацію.

О.П. Дмитрієв – відомий учений у галузі клітинної біології, імунології та фізіології рослин. Він є автором 6 монографій і 235 наукових праць, 37 з яких опубліковані у провідних журналах світу. Олександр Пе-